

Inventaris van archieven van het
Departement Wageningen
van de
**Maatschappij tot Nut
van 't Algemeen**
1807-1960, 1967-1979

R. Reckewell

Gemeentearchief Wageningen

Herziene uitgave

2024

Citeertitel:

Citaten uit deze archieven kunnen worden aangegeven met:
Gemeentearchief Wageningen (GAW), Archieven Dept. Wageningen Mij. tot Nut van 't
Algemeen, bij afkorting: Nut Wageningen, inv. nr.

**N.B. Inventarisnummers die in slechte materiële
staat verkeren, worden NIET ter inzage gegeven.**

INHOUD

INLEIDING

Het Departement Wageningen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen (1807-1979)	5
Oprichting	5
Organisatie	5
Activiteiten	5
Gebouwen	6
De instellingen van het Departement Wageningen	7
Leesbibliotheek (1809-1967)	7
Genootschap tot hulp aan behoeftige kraamvrouwen (1842-1871)	7
Nutsspaarbank (1847-1971)	7
Winterwerkvereniging (1846-1884)	8
Volkszangschool (1847-1855)	8
Volksvoorlezingen (1848-1850, 1867-1876)	8
Begrafenisfonds (1849-1891)	9
Nutsambachtsschool (1850-1919)	9
Hulpbank / Voorschotbank (1854-1970)	19
Gymnastiekschool (1868-1939)	10
Schoolspaarkassen (1874-1903)	10
Nederlandsch Werkliedenfonds (1888-1913)	10
School voor Handenarbeid / Huisvlijtschool (1892-1940)	10
Instelling tot verbetering van woningtoestanden (1903-1973)	11
Nutskleuterschool (1906-1976)	11
Cursus voor de Fröbelakte (1912-1931)	11
Cursus voor vrouwenarbeid (1916-1944)	11
De archieven en hun inventarisatie	12
Het Departement	12
De instellingen	12
Vernietiging	13
Literatuur	13

INVENTARIS

I. Archief van het Departement Wageningen	15
A. Stukken van algemene aard	15
B. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen	17
1. Organisatie	17
2. Leden en bestuur	17
3. Financiën	18
4. Gebouwen, grond en inventaris	20
a. eigendom	20
- algemeen	20
- bijzonder	20
Stationsweg, later Stationsstraat	20
Gravinnekamp / Buurtseweg	21
Rouwenhofstraat	22
Hendrikweg 14 b	22
Hoogstraat 88	22
b. gebruik	22
5. Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen	22
6. Lezingen en voordrachten	23

7. Jubilea	23
8. Archief	23
II. Archieven van door het Departement opgerichte instellingen	24
Nutsspaarbank	24
A. Stukken van algemene aard	24
B. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen	25
1. Organisatie	25
2. Commissarissen	25
3. Financiën	25
4. Jubileum	28
Begrafenisfonds	28
Hulpbank / Voorschotbank	28
Nutsambachtsschool	29
A. Teken-, Boetseer- en Herhalingschool	29
B. Avondtekenschool voor aankomende werklieden	30
C. Ambachtsschool met Avondvaktekenschool	30
Gymnastiekschool	30
School voor Handenarbeid	31
Instelling tot verbetering van Woningtoestanden	31
Nutskleuterschool	31
III. Documentatie	33
IV. Stukken die werden aangetroffen in het archief van het Departement maar daarin niet thuishoren	34
INDEX OP PERSOONSNAMEN	35

Inleiding

Het Departement Wageningen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen (1807-1979)

Oprichting

In 1784 werd te Edam het Genootschap van Kunsten en Wetenschappen opgericht door de doopsgezinde predikant Jan Nieuwenhuyzen en zijn zoon Martinus. Het Genootschap had als zinsspreuk "Tot Nut van 't Algemeen". Nadat er sinds 1785 in verschillende steden plaatselijke afdelingen, Departementen, waren ontstaan, werd in 1787 de hoofdzetel van het Genootschap om politieke redenen naar Amsterdam verplaatst en de naam gewijzigd in Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. De doelstelling van de Maatschappij werd het bevorderen van het algemeen volksgeluk overeenkomstig de grondbeginselen van de christelijke godsdienst.

Op 13 oktober 1807 werd ten huize van kastelein Gerritsen het Departement Wageningen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen door negen personen opgericht. Op deze vergadering werd een bestuur gekozen dat bestond uit de eerste voorzitter Mr. G. Ockerse, richter van de stad Wageningen, tweede voorzitter Mr. P. Beek, secretaris van de stad Wageningen, secretaris Mr. H.B. van Daalen, advocaat, en penningmeester H. Wubbels, rector van de Latijnse school.

Organisatie

Het hoogste orgaan van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen was de Algemene Vergadering. Naar deze vergadering, die één keer per jaar te Amsterdam werd gehouden, zonden de Departementen elk één afgevaardigde en een plaatsvervanger. Het aantal uitgebrachte stemmen per afgevaardigde werd bepaald door het aantal leden van het Departement. Het dagelijks bestuur van de Maatschappij werd uitgeoefend door het Hoofdbestuur, dat uit twaalf leden bestond en gekozen werd door de Departementen. De Departementen moesten jaarlijks 1/3 deel van de contributie (het quotum) overdragen aan het Hoofdbestuur en opgave doen van hun ledental.

De Departementen kenden eenzelfde organisatiestructuur als de Maatschappij. Het Departementsbestuur was het uitvoerend orgaan dat verantwoording schuldig was aan de ledenvergadering, Departementsvergadering genoemd, en bestond uit vijf leden, waarvan jaarlijks één lid volgens rooster aftrad en direct herkiesbaar was.

Ter verwezenlijking van de doelstelling van de Maatschappij richtte het Departement Wageningen in de loop van haar bestaan diverse instellingen op. Deze instellingen werden beheerd door een commissie van doorgaans vijf leden. Na elk dienstjaar, dat van 1 juli tot en met 30 juni liep, brachten de commissieleden van hun werkzaamheden verslag uit aan het Departementsbestuur. Een financiële commissie was belast met het onderzoek van de rekeningen van het Departement en de instellingen. Van de verslagen van de instellingen en het Departement en van de verkorte rekeningen werd jaarlijks een gedrukt jaarverslag samengesteld dat aan de leden en het Hoofdbestuur werd toegezonden. Alle commissieleden werden gekozen door de Departementsvergadering uit door henzelf opgestelde drietallen. Elk jaar trad één lid volgens rooster af. Het Departementsbestuur vertegenwoordigde het Departement in en buiten rechte, behalve in zaken die de Spaar- en Voorschotbank, de Instelling tot verbetering van woningtoestanden en de Ambachtschool betroffen.

Activiteiten

De activiteiten van het Departement zullen eerst besproken worden, daarna die van de instellingen.

Twee jaar na de oprichting telde het Departement zeventig leden, waarvan veertig niet in Wageningen woonden. De oprichting van Departementen in Arnhem en Barneveld, resp. in 1809 en 1810, deed dan ook het aantal leden weer sterk teruglopen. Het Departementsbestuur liet voor, en deels door, de leden verhandelingen houden over diverse onderwerpen. Deze verhandelingen of lezingen vonden na elke Departementsvergadering plaats, waar aanvankelijk, op straffe van boete, alle leden aanwezig dienden te zijn. Verder werden door het Departement personen onderscheiden die drenkelingen het leven hadden gered of vele jaren trouwe dienstbaarheid aan de gemeenschap hadden betoond.

Van 1813 tot 1835 leidde het Departement een slapend bestaan. Op 30 juni 1835 werd weer een Departementsvergadering gehouden, waarna een lange actieve periode volgde. Voor de leden vonden vanaf 1870 zgn. kunstbeschoouwingen plaats. Dit waren kleine exposities van tekeningen, onder andere beschikbaar gesteld door het Amsterdamse genootschap "Arti et Amicitiae". Op deze jaarlijkse kunstbeschoouwingen werd één der kunstwerken onder de leden verloot. Naast lezingen, die inmiddels op de zgn. Nutswinteravonden werden gehouden, vonden sinds 1905 ook concerten plaats. Later werden ook toneel- en filmvoorstellingen georganiseerd. Tegen geringe betaling waren aanvankelijk niet-leden welkom, maar door de groeiende belangstelling konden op den duur alleen leden worden toegelaten. Jaarlijks werden kleine geschriften over allerlei onderwerpen onder de leden verspreid. Ook subsidieerde het Departement instanties en verenigingen die actief waren op het terrein van het maatschappelijk werk, het verzekeringswezen en het onderwijs.

Bij het honderdjarig bestaan had het Departement 186 leden en één erelid. In 1944 was het ledental gegroeid tot 346, waarmee het naar ledental het vijfde Departement van het land was geworden. Tijdens het laatste oorlogsjaar vonden er wegens de evacuatie van de Wageningse bevolking geen activiteiten plaats. Na de oorlog liep echter het aantal leden sterk terug door toenemende concurrentie van verenigingen op cultureel gebied. Bovendien stelde de Nutsspaarbank, die lange tijd de financiële motor was geweest voor de activiteiten van het Departement, geen geldmiddelen meer ter beschikking.

In de jaren zestig droeg het Departementsbestuur, dat in deze jaren slechts uit één persoon bestond, zorg voor het onderhoud van een aantal graven van overledenen, wier erfgenamen daartoe een fonds beschikbaar stelden. Tevens exploiteerde het Departementsbestuur het in 1967 gekochte pand Wentholt, een voormalig hotel in de Hoogstraat. Dit pand was gekocht op verzoek van de stichting "Dienstencentrum voor Bejaarden" en de Stichting Studenten Onderdak (SSO), die beiden onvoldoende geldmiddelen hadden voor de aankoop van deze ruimte. Het Departement verhuurde dit pand aan deze stichtingen. Voor de leden werden geen activiteiten meer georganiseerd en derhalve vonden er nauwelijks nog Departementsvergaderingen plaats. De commissies voor de nog bestaande instellingen (Bibliotheek, Spaarbank, Voorschotbank, Kleuterschool en de Instelling tot verbetering van woningtoestanden, kortweg Woningbouw) bleven actief, maar werden met uitzondering van de Spaarbank niet meer aangevuld.

In 1971 was bij een aantal ouders van kleuters onvrede ontstaan over het beheer van de Nutskleuterschool. Daar zij onvoldoende gehoor vonden bij de commissie en het Departementsbestuur wendden zij zich tot het Hoofdbestuur. Het Hoofdbestuur nam deze ouders als lid van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen aan en schreef voor hen en de leden van het Departement Wageningen een Departementsvergadering uit. Deze vergadering koos een nieuw Departementsbestuur. Dit nieuwe bestuur stelde zich tot taak het beheren van de Nutskleuterschool en het op verantwoorde wijze afstand doen van de overige nog bestaande instellingen, die binnen de structuur van het Departement geen toekomst meer hadden. Dit waren de Voorschotbank, de Woningbouw en het Grafonderhoud. In 1976 werd ook het pand Wentholt verkocht. Tenslotte werd in dat jaar tevens de Nutskleuterschool overgedragen aan de Wageningse School Vereniging. In 1979 werd het vermogen van het Departement veilig gesteld in het Jan Nieuwenhuyzenfonds en werd het Departement opgeheven.

Gebouwen

Gedurende de eerste actieve periode vergaderden het bestuur en het Departement in de Latijnse school. Na de hervatting van de activiteiten in 1835 kreeg men voor één jaar de beschikking over een vertrek in het Dijkstoelhuis in de Hoogstraat aan de zuidzijde van de Nudepoort. Daarna werd

tot 1880 vergaderd in het gebouw van de sociëteit De Harmonie aan de overzijde en vervolgens tot 1894 in de bestuurskamer van schouwburg Junushoff. In laatstgenoemd jaar kocht het Departement een perceel aan de Stationsweg, later Stationsstraat genoemd, waar in 1894 het Nutsgebouw verrees. Dit gebouw maakte een einde aan het ruimtegebrek van de instellingen, wier activiteiten op diverse locaties in de stad plaatsvonden. Voor de Departementsvergaderingen bleef men echter aangewezen op de Junushoff.

In 1907 werd naast het Nutsgebouw een nieuw gebouw neergezet (Stationsstraat 5) waarmee de Avondtekenschool voor aankomende werklieden werd uitgebreid met een smederij en enkele timmerlokalen. In 1934 werd dit Nutsgebouw aan de Spaarbank verkocht, die het gebouw geschikt maakte voor eigen gebruik. De bovenverdiepingen werden door het Departement gehuurd voor zichzelf, de Bibliotheek, Huisvlijtschool en Voorschotbank. Het oude Nutsgebouw (Stationsstraat 1 en 3) verkocht het Departement hetzelfde jaar aan het Genootschap "Nederlands(ch) Landbouw Museum". In 1966 werden de Nutsgebouwen gesloopt om plaats te maken voor een nieuw Nutsspaarbankgebouw.

De instellingen van het Departement Wageningen

Leesbibliotheek (1809-1967)

De Leesbibliotheek werd opgericht op initiatief van Ds. H.J. Wunder te Renkum, ter gelegenheid van het tweejarig bestaan van het Departement Wageningen. Aanvankelijk zou het reglement bepaald hebben dat elke inwoner van de stad Wageningen "te goeder naam en faam bekend staande" boeken kon lenen.¹ Later was een ieder één avond per week welkom van half september tot half mei. Oorspronkelijk was de Leesbibliotheek gehuisvest in het Stads Nederduitsch-schoolgebouw aan de oostzijde van het Kerkplein, later in het Waaggebouw en sinds 1894 in het Nutsgebouw. Vooral in de oorlogsjaren groeide de belangstelling sterk. Nadat in 1952 de Openbare Leeszaal en Bibliotheek was opgericht daalde het aantal lezers van de Leesbibliotheek echter snel. Dankzij een kleine vaste kern kon de Leesbibliotheek tot en met het winterseizoen van 1965/66 voortbestaan. Het bezit van ruim 5000 boeken werd na de opheffing door de Openbare Leeszaal en Bibliotheek overgenomen.

Genootschap tot hulp aan behoeftige kraamvrouwen (1842-1871)

In 1841 besloot de Departementsvergadering te onderzoeken op welke wijze men meer voor de arme bevolking kon doen. In 1842 leidde dit tot de oprichting van een genootschap dat voor behoeftige kraamvrouwen een fonds in het leven riep. Het fonds werd beheerd door vijf dames uit de gegoede stand en een lid van het Departement als secretaris. Het fonds bestond uit vrijwillige bijdragen, waaronder jaarlijkse giften van de koningin. In 1871 werd besloten op voorstel van het Departement om het Genootschap tot hulp aan behoeftige kraamvrouwen onafhankelijk te maken. Een reden hiervoor vermelden de notulen niet.²

Nutsspaarbank (1846-1971)

Op initiatief van de secretaris van het Departement Mr. D.A. Bisdom werd op 24 april 1846 de Spaarbank opgericht. Haar doelstelling was om de spaargelden van minvermogenden en administratiën te bewaren om daarmee de armoede te voorkomen en te bestrijden. De inleggers (spaarders) konden niet meer dan vijftig gulden per keer inleggen en de inleg door personen voor wie de Spaarbank niet bestemd was, kon geweigerd worden. Van de jaarlijkse winst kwam aanvankelijk 1/3 deel en later de helft tot een bepaald maximum ter beschikking van het Departement, mits de reserve meer dan tien procent van het inlegkapitaal bedroeg. Dit aandeel in de winst was bestemd om andere Nutsinstellingen tot stand te brengen en te ondersteunen.

¹ Veluwepost van 20 januari 1967.

² Notulen van de Departementsvergadering van 10 februari 1871. Zie inv.nr. 4.

De financiële controle, dat wil zeggen het onderzoek van de balans en de verlies- en winstrekening, was eerst in handen van de financiële commissie die ook de rekeningen van de andere Nutsinstellingen controleerde. Later werd dit werk toevertrouwd aan de Nederlandse Spaarbankbond. De financiële jaarstukken met het naar aanleiding daarvan opgemaakte onderzoeksrapport werden aan het Departementsbestuur ter goedkeuring overgelegd. Bij niet-goedkeuring lag de beslissing bij het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.

Het Spaarbankbestuur, waarvan de leden commissarissen werden genoemd, hield zijn zittingen voor de inleggers oorspronkelijk in het stadhuis en later boven de stadswaag. In 1894 verhuisden zij naar het Nutsgebouw, Stationsstraat 1 en 3. De Spaarbank kocht in 1934 van het Departement de voormalige Nutsambachtsschool, Stationsstraat 5. Na de oorlog werd de binding met het Departement steeds losser en bestond feitelijk alleen uit de goedkeuring die de Departementsvergadering moest geven bij statutenwijziging. In 1959 was deze goedkeuring noodzakelijk, toen de naam gewijzigd moest worden in Stichting Nutsspaarbank Wageningen en in 1966 voor de laatste keer om de Spaarbank volledig onafhankelijk te maken van het Departement Wageningen. In 1967 liet de Spaarbank een nieuw bankgebouw neerzetten op de plaats van de oude Nutsgebouwen, Stationsstraat 1, 3 en 5. Op 1 januari 1972 fuseerde de Stichting Nutsspaarbank Wageningen met de Spaarbank voor Ede, de Nutsspaarbank Oosterbeek en de Bondsspaarbank Bennekom tot de Gelders-Utrechtse Spaarbank (GUS).

Winterwerkvereniging (1846-1884)

De Winterwerkvereniging verschaft gedurende de wintermaanden werk aan mannen, vrouwen en kinderen die alleen in de zomer regelmatig inkomsten uit arbeid hadden. Het reglement bepaalde dat het werk nuttig en niet kostbaar moest zijn. De commissie voor deze instelling ontving namelijk geen bijdrage van het Departement. Men betaalde de werkbehoefte uit de opbrengst van de gemaakte producten en uit giften.

De eerste winters dienden zich geen mannelijke werkbehoefte aan. Er werd alleen breiwerk verschaft aan vrouwen en meisjes. In latere jaren werden ook mannen tewerkgesteld met o.a. houthakken en sneeuwruimen. Tijdens zachte winters vond weinig tot geen werkverschaffing plaats. In 1884 is op verzoek van de commissie de Winterwerkvereniging zelfstandig geworden. Sinds 1898 werd deze vereniging onder de naam van Wageningse Werkverschaffing door het Departement gesubsidieerd.

Volkszangschool (1847-1855)

In 1847 besloot het Departement tot oprichting van een volkszangschool, die drie verschillende zangcursussen zou moeten geven. Deze waren: een gratis cursus voor kinderen van minvermogende ouders, een cursus voor betalende kinderen en een kerkzangcursus voor betalende volwassenen. De tweede cursus is echter wegens onvoldoende aanmelding niet van start gegaan en de cursus voor volwassenen is in 1849 wegens "ongelijkheid van stemmen" weer opgeheven. Het gratis zangonderwijs, dat plaats vond in de Diakonieschool, heeft tot 1855 voortgeduurd met financiële steun van het Departement en het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.

Volksvoorlezingen (1848-1850, 1867-1876)

In de winter van 1848/49 werden door het Departementsbestuur lezingen georganiseerd speciaal voor de arbeidende stand. Het tweede winterseizoen werd een commissie benoemd, die echter maar één jaar actief is geweest; waarschijnlijk door te weinig belangstelling bij het publiek. In 1867 heeft men weer een commissie benoemd, die tot 1876 volksvoorlezingen heeft georganiseerd.

Begrafenisfonds (1849-1891)

Op 7 december werd het reglement van het juist opgerichte Begrafenisfonds door de Departementsvergadering goedgekeurd en werden de tarieven vastgesteld. Alle inwoners van de gemeente Wageningen die in het bezit waren van een gezondheidscertificaat konden deelnemen aan dit fonds, met uitzondering van kinderen jonger dan één maand. Het fonds kende drie klassen. De eerste klasse was voor de gegoede stand, de tweede en grootste klasse voor werkbazen, handwerkslieden en dienstboden, en de derde en kleinste klasse voor arbeiders en knechts. In 1862 telde het fonds 202 deelnemers, daarna liep dit aantal langzaam terug. In 1891 is het fonds wegens te geringe belangstelling opgeheven.

Nutsambachtsschool (1850-1919)

Op voorstel van het Departementslid E.J. Haspels werd in oktober 1850 besloten gedurende de wintermaanden een cursus te geven in de volksmeetkunde voor handwerklieden. In 1852 kwam daar een cursus in de volksnatuurkunde bij en begin 1853 werden deze avondcursussen met het onderwijs in handtekenen, dat de heer Haspels al onder eigen naam gaf, verenigd onder de naam Volksonderwijs. Met ingang van de winter 1853/54 werd voor de organisatie door het Departement een commissie benoemd, die de naam kreeg "Commissie van toezicht op de lessen in het handtekenen en het gratis onderwijs in de burgerlijke bouwkunde". De meet- en natuurkundelessen kwamen te vervallen. Men gebruikte niet meer de naam Volksonderwijs, maar Tekenschool. In 1875 groeide deze school uit tot de Teken-, Boetseer- en Herhalingschool. In 1886 besloot men wederom tot een reorganisatie. Het onderwijs werd aangepast aan de eisen die destijds aan ambachtlieden werden gesteld en de naam werd gewijzigd in Avondtekenschool voor aankomende werklieden.

Voordat de school in 1894 een plaats kreeg in het Nutsgebouw vond het tekenonderwijs plaats in een lokaal boven de stadswaag en het overig onderwijs in de armenschool in het Noorderplantsoen. Vanaf eind 1910 kon een nieuwe smederij in de Stationsstraat 5 in gebruik genomen worden, waardoor de school uitgebreid werd met een afdeling metaalbewerking en daarmee uitgroeide tot een Ambachtsschool met avondvaktekenschool. Hoewel het aantal leerlingen bleef stijgen, was een verdere uitbreiding voor het Departement financieel niet mogelijk. De commissie voor de Ambachtsschool werd daarom in 1919 zelfstandig en richtte op 1 april 1920 de "Vereniging tot bevordering van het Nijverheidsonderwijs in Wageningen en omstreken" op, die de exploitatie van de Ambachtsschool net avondvaktekenschool overnam met steun van de gemeente Wageningen. De school bleef gehuisvest in de Nutsgebouwen tot zij in 1933 aan de Grindweg een nieuwe behuizing kreeg.

Hulpbank / Voorschotbank (1854-1970)

Wederom op voorstel van de secretaris van het Departementsbestuur Mr. D.A. Bisdom werd op 29 september 1854 de Hulpbank opgericht. Deze bank had tot doel om aan minvermogende ambachts- en handwerkslieden, landbouwers en neringdoenden voorschotten tot tweehonderd gulden te verstrekken om een bedrijf op te richten, voort te zetten of uit te breiden. Men probeerde hen zodoende te beschermen tegen de woekerrenten van onbetrouwbare geldschieters. Het voorschot werd voor één jaar verleend tegen een rente van vier procent bij betaling van tenminste twee termijnen per maand, anders tegen vijf procent rente. Tevens moest men twee ingezetenen van de gemeente Wageningen als borg aanwijzen.

De Hulpbank verstreekte haar leningen voornamelijk met geleende gelden van de Nutsspaarbank. De deelneming is echter nooit groot geweest; van mei 1859 tot september 1863 heeft de Hulpbank haar werkzaamheden zelfs gestaakt wegens te geringe deelname. Om de deelname te stimuleren, werd in 1894 een nieuw reglement opgesteld en werd de naam gewijzigd in Voorschotbank. Het voorschotbedrag werd verhoogd tot vijfhonderd gulden en de deelneming uitgebreid tot personen uit de omliggende gemeenten. De rente bleef gehandhaafd op vier resp. vijf procent. Het kapitaal voor de verstrekking van de voorschotten werd verhoogd met een lening

van 15.000 gulden van de Spaarbank. Het ging de bank vanaf die tijd voorspoedig, zodat men tenslotte geheel met eigen geld kon werken.

In de zestiger jaren kreeg de Spaarbank de bevoegdheid om ook particuliere leningen te verstrekken. Dit betekende voor de Voorschotbank dat zij overbodig was geworden. Na 1964 werden derhalve geen nieuwe leningen meer verstrekt. De laatste aflossingen vonden in 1970 plaats.³

Gymnastiekschool (1868-1939)

De Gymnastiekschool begon met betalende leerlingen in december 1868 in een lokaal boven de stadswaag. Een paar jaar later werd ook aan de leerlingen van de armenschool gratis les gegeven. Met geleend geld van het Departement bouwde de gemeente Wageningen in 1870 een nieuw lokaal voor de Gymnastiekschool.⁴ De toestellen voor het gymnastiekonderwijs waren eigendom van het Departement. In de jaren dertig liep het aantal betalende leerlingen sterk terug, waardoor de financiële lasten voor het Departement zo hoog werden dat in 1939 besloten werd de Gymnastiekschool op te heffen.

Schoolspaarkassen (1874-1903)

In 1874 is het Departement begonnen met het sparen door leerlingen van de burgerschool en de armenschool te bevorderen. De rente van de Spaarbank werd daartoe verhoogd van drie tot zes procent ten laste van het Departement. Er werd voor deze schoolspaarkassen geen aparte commissie benoemd, in plaats daarvan brachten de hoofdonderwijzers jaarlijks verslag uit aan het Departementsbestuur. De spaarkas van de burgerschool heeft bestaan tot 1880 en die van de armenschool tot 1903.

Nederlandsch Werkliedenfonds (1888-1913)

Ter bevordering van de deelneming in het Nederlandsch Werkliedenfonds door werklieden en dienstboden werd in 1888 een commissie benoemd die optrad als agentschap van dit fonds. Daarnaast werd een vereniging opgericht van belangstellende particulieren, die een fonds bijeenbrachten om deze werknemers tegemoet te komen in de kosten van een pensioenverzekering. Men kon zich verzekeren voor een uitkering bij invaliditeit of voor een uitkering bij het bereiken van de zestigjarige leeftijd. Ook een verzekering voor een weekpensioen was mogelijk.

Aanvankelijk was de deelname niet groot. In 1905 werd het hoogste aantal verzekerden bereikt, namelijk 260, met een totaal contributiebedrag van ruim 23.000 gulden.⁵ Na 1905 werden geen nieuwe verzekeringen meer afgesloten en in 1913 werd het fonds opgeheven. De rechten en plichten werden overgenomen door de levensverzekeringsmaatschappij "Nieuwe Eerste Nederlandsche".

School voor Handenarbeid / Huisvlijtschool (1892-1940)

Vanaf 1892 werd op deze school aan betalende en niet-betalende jongens en meisjes les gegeven in handvaardigheid. De School voor Handenarbeid, die later Huisvlijtschool genoemd werd, stelde zich ten doel "bij kinderen oog en hand te oefenen en hierbij tevens het gevoel van het schoone te ontwikkelen", waarbij men trachtte "de lust en bekwaamheid" op te wekken "om ledigen tijd op eene nuttige en soms zelfs winstaanbrengende wijze te besteden".⁶ Tot 1940 werd aan jongens drie, en aan meisjes twee, keer per week na de lagere schooltijden lesgegeven in het Nuts-

³ Accountantsrapport betreffende de vermogenspositie van het Departement en haar instellingen per 31 december 1972. Zie inv. nr. 135.

⁴ Het gebouwtje stond in het Emmapark achter het gebouw van de Hogere Burger School aan de Hoogstraat. Deze HBS maakte spoedig ook gebruik van dit lokaal en hield hier haar aanvullende landbouwcursus, die uit zou groeien tot de Landbouwuniversiteit Wageningen.

⁵ Jaarverslag van het Departement over 1904/05. Zie inv.nr. 96.

⁶ Reglementen van de instellingen van 1894. Zie inv.nr. 104.

gebouw. Wegens onvoldoende financiële middelen van het Departement werd het onderwijs aan de Huisvlijtschool in de oorlogsjaren gestaakt. Hoewel daarmee de commissie niet direct werd opgeheven, heeft men na de oorlog de lessen niet meer hervat.

Instelling tot verbetering van Woningtoestanden (1903-1973)

De Departementsvergadering benoemde op 19 mei 1903 een commissie die zich ging bezig houden met de verbetering van de huisvesting voor arbeiders. Het Departement Wageningen was daarmee één van de eerste Departementen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen die zich op het terrein van de woningbouw begaven. In december van 1903 werd 1,25 ha. grond op de Gravinnekamp aangekocht voor de bouw van tien arbeiderswoningen. Deze woningen lagen aan de 2e Buurtseweg. In 1907 werd het onbebouwd gebleven deel van de Gravinnekamp, dat verpacht was aan de bewoners, bebouwd met een blok van twaalf arbeiderswoningen aan de Westerhofseweg. In 1973 zijn deze 22 nutswoningen in het kader van het afbouwen van de activiteiten van het Departement aan de gemeente Wageningen verkocht. De nieuwe eigenaar sloopte de woningen aan de 2^e Buurtseweg in 1975 en die aan de Westerhofseweg in 1980.

Nutskleuterschool (1906-1976)

Toen het Departement van de gemeente Wageningen het gebouw van een voormalige particuliere bewaarschool kon huren, werd in december 1906 een Nutskleuterschool opgericht, in het begin ook Fröbelschool of Nutsbewaarschool geheten. Vanaf 1929 werd voor de drie klassen geleidelijk de Montessori-methode ingevoerd. Het huurcontract met de gemeente liep in 1927 af. Het schoolgebouw werd toen eigendom van het Departement, dat het gebouw in 1936 verkocht omdat het te klein en te vochtig was geworden. Op 20 januari 1937 opende het Departement een nieuw schoolgebouw aan de Prins Hendrikweg.

In 1971 ontstond bij een aantal ouders van de kleuters onvrede over het beheer van de Nutskleuterschool, hetgeen aanleiding was tot wijziging van het Departementsbestuur. Een paar jaar later ontstond bij dit nieuwe bestuur de mening dat de beheersvorm, ondanks de inspanningen van de leidsters en de schoolcommissie, niet meer aan de eisen van deskundigheid en efficiëntie voldeed. Men wilde aansluiten bij de landelijke ontwikkeling van integratie van kleuter- en lager onderwijs en vond de Wageningse School Vereniging bereid tot overname van de Nutskleuterschool. De overdracht werd op 1 augustus 1976 gerealiseerd.

Cursus voor de Fröbelakte (1912-1931)

Sinds 1912 werden in de Nutskleuterschool cursussen voor de hulp- en hoofdakte in het fröbel-onderwijs gegeven. Aanvankelijk telden de cursussen acht tot tien cursisten, maar toen dit aantal tot enkelen was teruggelopen, werden de cursussen in 1931 opgeheven.

Cursus voor Vrouwenarbeid (1916-1944)

In 1916 werd een commissie van drie dames benoemd voor het organiseren van huishoud-cursussen. Men startte met één verstelcursus en na enkele jaren werden er ook knip-, naai- en kookcursussen gegeven. Voor deze vorm van onderwijs was veel belangstelling. In de jaren dertig steeg het aantal cursisten zelfs boven de 150 en dat was meer dan men kon plaatsen. Gedurende de eerste twee oorlogsjaren konden deze lessen niet worden gegeven wegens geldgebrek van het Departement. Voor de cursussen moest betaald worden, maar ze waren niet kostendekkend. Na de oorlog werden de cursussen voor vrouwenarbeid overbodig toen op initiatief van één der ex-commissieleden de Nijverheidschool voor meisjes, de Christina Broekema Bakkerschool, werd opgericht.

De archieven en hun inventarisatie

Het Departement

Het archief van het Departement Wageningen 1807-1959 is in 1984 door de rechtsopvolger van de Stichting Nutsspaarbank Wageningen, het bestuur van de Gelders-Utrechtse Spaarbank (GUS), aan het Gemeentearchief Wageningen geschonken. Tijdens de in 1987 begonnen inventarisatie werden nog enkele in het gebouw van de GUS achtergebleven archiefstukken van het Departement overgebracht. Tevens kon het archief van het laatste Departementsbestuur over de periode eind 1971-1979 voor een deel worden verkregen. Het archief van de penningmeester over deze periode, met uitzondering van accountantsrapporten betreffende de jaarrekeningen, is nog niet overgedragen.

In 1886 heeft de toenmalige secretaris D. Houtman het archief van het Departement geordend en deels herordend. Vermoedelijk door het ontbreken van een nadere toegang op de serie ingekomen stukken verwijderde hij de jaarverslagen en rekeningen en ordende deze op instelling. Aangezien Houtman bij deze herordening van de stukken van de afzonderlijke instellingen helaas niet consequent te werk is gegaan en deze ordening niet heeft voortgezet - de stukken van de commissies werden ingeschreven in de sinds Houtmans aantreden⁷ aangelegde agenda en toegevoegd aan de serie ingekomen stukken - is dit deel van zijn ordeningsarbeid ongedaan gemaakt en zijn de door hem uitgesplitste stukken weer naar de serie ingekomen stukken teruggebracht.

Het archief van het Departement is, met uitzondering van de notulen over de eerste actieve periode 1807-1813, tot juli 1944 compleet en was door het bestuur goed geordend. Over het laatste oorlogsjaar is wegens de evacuatie van de burgerbevolking nauwelijks archief gevormd en bewaard gebleven. Het archief dat na de oorlog is gevormd, is minder compleet bewaard gebleven. De ingekomen stukken werden nu niet meer in de agenda ingeschreven, maar samen met de minuten van uitgaande brieven alfabetisch op afzender, resp. geadresseerde bewaard.

De instellingen

De archieven van de instellingen die zijn opgeheven en geen rechtsopvolger hadden, zijn doorgaans alleen bij het archief van het Departement gevoegd indien één van de commissieleden tevens Departementsbestuurslid was. Van het deponeren van complete commissiearchieven is geen sprake geweest. Tijdens de inventarisatie is het niet gelukt deze archieven alsnog compleet te maken.

Van de commissies voor de Volksvoorlezingen, de Volkszangschool, de cursus voor Vrouwenarbeid, en van de hoofdonderwijzers die de schoolspaarbanken beheerden, is geen archief bewaard gebleven. Deze archieven zullen vermoedelijk erg klein geweest zijn. Het archief van de Leesbibliotheek zou zich althans voor een deel na de opheffing bij de laatste voorzitter de heer J. Wolters bevonden hebben.⁸ Ook deze stukken konden vooralsnog niet worden achterhaald. Van het archief van de commissie ter bevordering van het Nederlandsch Werkliedenfonds is reeds vermeld dat dit is overgedragen aan de levensverzekeringsmaatschappij "Nieuwe Eerste Nederlandsche".

Het archief van de Hulp-, c.q. Voorschotbank, waarvan de taak door de Nutsspaarbank is overgenomen, is door haar rechtsopvolger GUS tezamen met het Departementsarchief in 1984 overgedragen en wel tot en met het jaar 1944. Bij deze overdracht ontbraken echter de notulenboeken, met uitzondering van het oudste deel, de brievenboeken en een deel van de boekhouding. Deze archiefstukken bevonden zich niet onder beheer van de GUS. Over het lot van dit deel van het archief is niets bekend. De besturen van de instellingen die zelfstandig zijn geworden, hebben hun archieven onder eigen beheer gehouden. Uitzondering hierop is de Nuts-

⁷ 1 juli 1886.

⁸ Veluwepost van 20 januari 1967.

spaarbank, die haar archief tot en met het jaar 1940 eveneens in 1984 heeft overgedragen aan het Gemeentearchief Wageningen. Voor de notulenboeken is een uitzondering gemaakt: het jongste boek beslaat de periode 1930 tot medio 1942.

De hierna beschreven archieven beslaan 13,5 m. Alle stukken zijn openbaar.

Vernietiging

Uit het archief van het Departement, en voor een klein deel uit de archieven van de Nutsspaarbank en de Nutskleuterschool, is in totaal ca. 2,5 meter ter vernietiging geselecteerd. Deze archiefstukken dateren alle van na 1900. De toegepaste vernietigingsgronden zijn:

1. dubbel
2. dezelfde of een samenvatting van de inhoud is overgenomen in de notulen, in een register, e.d.
3. de inhoud betreft zeer beperkte details
4. de inhoud heeft een kortstondige betekenis gehad.

R. Reckewell
Wageningen 1988

heruitgave, met enige herzieningen, oktober 2009

Herziene en uitgebreide uitgave 2010

Bij de herziening en aanvulling van 2010 zijn van de volgende inventarisnummers de beschrijvingen (iets) veranderd en/of stukken toegevoegd:

- 7 stukken toegevoegd
- 17 stukken toegevoegd en beschrijving gewijzigd
- 103 stukken toegevoegd en beschrijving gewijzigd

LITERATUUR

- H.P.A.J. Buijs: *Het departement Wageningen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen 1807 - 13 oktober - 1932*, in: *Nutswerk*, 7 (1932) p. 30, 31.
- *Feestwijzer. Viering van het 100-jarig bestaan van het departement Wageningen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen 1807 - 1907, op 14, 15, 16 en 17 oktober 1907*. Wageningen, 1907.
- *Gedenkboek van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, 1784 - 1934*. 2e dr.
- W.W. Mijnhardt, A.J. Wichers, e.a.: *Om het algemeen volksgeluk. Twee eeuwen particulier initiatief 1784 - 1984. Gedenkboek ter gelegenheid van het tweehonderdjarig bestaan van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*. Edam, 1984. (Uitgave van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen).
- *Viering van het 100-jarig bestaan der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen te Wageningen*, in: *Het Leven* 2 (1907) p. 1352.
- A.J. Wichers: *De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Tweehonderd jaar volksoontwikkeling*, in: *Tijdschrift van de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij K.N.H.M.* 95 (1984), p. 346-348.
- D. van der Wouw: *Nutsdepartementen. Onderzoek naar de activiteiten van de plaatselijke afdelingen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*. Wageningen, 1983.
- *Zangen ter gelegenheid van de viering van het vijftienvijftigjarig bestaan der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. 't Tweede der oprichting van het Wageningsche departement op Donderdag den 16. van Slagtmaand 1809*. Arnhem, [1809].

Inventaris

I. Archief van het Departement Wageningen

A. Stukken van algemene aard

- 1-6. Notulen van Departements- en bestuursvergaderingen, 1835-1943. 6 delen
N.B. De bestuursvergaderingen zijn hierin tot juni 1921 ingeschreven; zie ook inv.nrs. 7 en 13-17.
 1. juni 1835 - okt. 1848
 2. nov. 1848 - okt. 1855
 3. nov. 1855 - mrt. 1868
 4. juli 1868 - 3 nov. 1888
 5. 12 nov. 1888 - 19 jan. 1916
 6. 24 jan. 1916 - nov. 1943
7. Notulen van Departementsvergaderingen, [1954], 1971, 1972. 1 omslag
- 8-9. Registers van convocaties met agendapunten voor Departementsvergaderingen, waaronder programma's en aankondigingen van lezingen, voordrachten, toneel-, muziek- en filmvoorstellingen van het Departement, 1921-1943. 2 delen
N.B. Vergelijk inv.nr. 204.
 8. sep. 1921 - aug. 1934
 9. nov. 1934 - nov. 1943
10. Convocaties met agendapunten voor Departementsvergaderingen, 1944, 1946, 1950, 1954, 1957, 1959, 1971, 1972; met bijlagen, 1971, 1972. 1 omslag
- 11-12. Presentielijsten van Departementsvergaderingen, 1914-1957.
1 deel en 5 stukken
N.B. Zie ook inv.nr. 110.
 11. 1914, 1922 - 1946. 1 deel
 12. 1915, 1916, 1921, 1921, 1957. 5 stukken
- 13-17. Notulen van bestuursvergaderingen, 1921-1976. 3 delen, 1 omslag en 2 stukken
N.B. Zie ook inv.nrs. 1-6.
 13. aug. 1921 - juni 1928. 1 deel
 14. juli 1928 - juni 1933. 1 deel
 15. juli 1933 - nov. 1943. 1 deel
 16. [1945, 1946], klad. 2 stukken
 17. 1971 - 1973, 1975, 1976, met agenda's en bijlagen. 1 omslag
18. Convocaties voor de bestuursvergaderingen, 1921, 1943-1945. 1 omslag
- 19-78. Bij het bestuur ingekomen stukken, 1807-1946. 60 pakken
 19. 1807 - 1820
 20. 1821 - 1840
 21. 1841 - 1845
 22. 1846 - 1850
 23. 1851 - 1860
 24. 1861 - 1865
 25. 1866 - 1870
 26. 1871 - 1875
 27. 1876 - 1880
 28. 1881 - 1885

- 29. 1886 - 1887
- 30. 1888 - 1889
- 31. 1890 - 1891
- 32. 1892 - 1893
- 33. 1894
- 34. 1895
- 35. 1896
- 36. 1897
- 37. 1898
- 38. 1899
- 39. 1900
- 40. 1901
- 41. 1902
- 42. 1903
- 43. 1904
- 44. 1905
- 45. 1906
- 46. 1907
- 47. 1908
- 48. 1909
- 49. 1910
- 50. 1911
- 51. 1912
- 52. 1913
- 53. 1914
- 54. 1915
- 55. 1916
- 56. 1917
- 57. 1918
- 58. 1919
- 59. 1920
- 60. 1921
- 61. 1922 - 1924
- 62. 1925
- 63. 1926
- 64. 1927
- 65. 1928
- 66. 1929
- 67. 1930
- 68. 1931
- 69. 1932
- 70. 1933
- 71. 1934
- 72. 1935
- 73. 1936
- 74. 1937
- 75. 1938 - 1939
- 76. 1940 - 1941
- 77. 1942 - 1943
- 78. 1944 - 1946

79-82. Agenda's van bij het bestuur ingekomen stukken, 1886-1944. 4 delen

- 79. 1886 - 1901 *N.B. Beschadigd.*
- 80. 1902 - 1920
- 81. 1921 - 1942
- 82. 1943 - 1944

83-92. Minuten van uitgaande stukken van het bestuur, 1807-1946. 6 delen en 4 pakken

- 83. 1807 - 1839, 1844 - mei 1846. 1 pak
- 84. juli 1846 - mei 1855. 1 deel

- 85. juli 1855 - 1887. 1 deel
 - 86. 1888 - 6 aug. 1894. 1 deel
 - 87. 11 aug. 1894 - 7 okt. 1906. 1 deel *N.B. Beschadigd*
 - 88. 11 okt. 1906 - 4 okt. 1915. 1 deel
 - 89. 15 okt. 1915 - aug. 1923. 1 deel
 - 90. nov. 1921 - 1930. 1 pak
 - 91. 1931 - 1936. 1 pak
 - 92. 1937 - 1946. 1 pak *N.B. 1945 en 1946 zijn incompleet.*
- 93-94. Ingekomen en minuten van uitgaande stukken van het bestuur, 1948-1974, met hiaten. 2 pakken
- 93. 1948 - 1960 *N.B. zeer incompleet.*
 - 94. 1971 - 1974, met alfabetische index
- 95-100. Jaarverslagen van het Departement en de instellingen, 1845/46 - 1972. 1 pak, 3 delen en 2 stukken
N.B. Bevatten ook ledenlijsten
- 95. 1845/46. 1 stuk
 - 96. 1886/87 - 1899/1900, 1901/02 - 1918/19, gedrukt. 1 pak
 - 97. 1919/20 - 1923/24. 1 deel
 - 98. 1924/25 - 1932/33. 1 deel
N.B. Vanaf 1925/26 zijn tevens de gedrukte jaarverslagen ingeplakt.
 - 99. 1933/34 - 1943/44. 1 deel
 - 100. 1972, concept. 1 stuk
101. Circulaires van bestuursleden aan hun medebestuursleden, 1898-1899, 1901-1902, 1905, 1909-1914, 1917, 1920, 1944, 1972, 1974, 1976.
1 omslag

B. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

1. Organisatie

- 102. Reglementen van het Departement, 1854, 1886, 1896, 1919. 4 katernen
- 103. Stukken betreffende het vaststellen van reglement en statuten van het Departement, 1972. 1 omslag
- 104. Reglementen van de instellingen van het Departement, gedrukt, 1888, 1894. 2 katernen
- 105. Stukken betreffende de opheffing van het Departement en de overdracht van de rechten en verplichtingen aan de stichting Jan Nieuwenhuyzenfonds, 1976-1979. 1 omslag

2. Leden en bestuur

N.B. Voor lijsten van bestuurs-, commissie- en Departementsleden zie inv.nrs. 96-99.

- 106. Circulaires in verband met ledenwerfacties van het Departement, [ca.1910], 1943 en z.j. 1 omslag
- 107. Blanco lidmaatschapskaarten, gedrukt, [19e eeuw]. 1 omslag
- 108. Lidmaatschapskaarten, met vermelding van de naam van het lid, 1836-1839, 1842, 1910/11, 1912/13-1914/15, 1916/17-1918/19. 1 omslag

109. Stukken betreffende aanmelding en opzegging van het lidmaatschap en van het overlijden van leden, 1872, 1901-1902, 1904, 1916, 1921, 1923, 1947. 1 omslag
110. Register houdende:
- gegevens van leden en bestuursleden 1855-1925,
 - financiële en statistische overzichten van onderstaande instellingen, vanaf hun oprichting tot 1890:
 - Leesbibliotheek
 - Schoolspaarbanken
 - Spaarbank
 - Hulpbank
 - Gymnastiekschool
 - Avondtekenschool voor aankomende werklieden,
 - presentielijsten van Departementsvergaderingen, 1886-1913. 1 deel
111. Naamlijst van leden, met het jaar van de aanvang van het lidmaatschap en van bestuurs- en commissieleden, met het jaar van aftreding, gedrukt, 1887; met latere aanvullingen. 1 stuk
- 112-113. Registers van leden, alfabetisch, [ca.1900]-1927. 2 delen
- 112. Opgemaakt ca.1900, bijgewerkt tot 1909.
 - 113. Opgemaakt 1923, bijgewerkt tot 1927, met het jaar van aanvang van lidmaatschap.
114. Register van leden, met datum van aanvang van lidmaatschap en adres, en van bestuurs- en commissieleden, met datum van toe- en aftreding, 1943. 1 katern
115. Lijsten van leden, met adressen, 1948/49-1957/58, 1976, en z.j. 1 omslag

3. Financiën

N.B. Zie ook inv.nr. 110.

116. Notulen van de financiële commissie, [1882]-1884. 1 deel
117. Verslagen van de financiële commissie betreffende de rekeningen van de instellingen, 1871/72-1884/85. 1 omslag
118. Concept-verslag van de loop der financiën van het Departement over de jaren 1946-1949, opgemaakt in 1950. 1 stuk
- 119-121. Begrotingen, 1906/07-1940/41, 1946, en rekeningen, 1921/22-1940/41. 1 omslag, 1 deel en 1 stuk
- 119. 1906/07, 1907/08, 1909/10, 1919/20, 1920/21. 1 omslag
 - 120. 1921/22 - 1940/41. 1 deel
 - 121. 1946 feb. - juni; met staat betreffende de liquiditeitspositie. 1 stuk
- 122-127. Rekeningen, 1835-1979, met hiaten. 6 omslagen
- N.B. Van 1835 tot en met 1844 liep het verenigingsjaar van 1 oktober tot en met 30 september, van 1845 tot 1882 van 1 september tot en met 31 oktober en vanaf 1882 van 1 juli tot en met 30 juni.*
- 122. 1835/36-1843/44
 - 123. 1845/46, 1848/49-1862/63
 - 124. 1865/66-1872/73, 1874/75-1881/82
 - 125. 1882/83-1889/90, 1891/92-1902/03, 1903/04
 - 126. 1906/07, 1908/09-1920/21
 - . 1921/22-1940/41: zie inv.nr. 120
 - 127. 1951/52, 1957/58, 1958/59, 1979 jan. - sep.

- 128-132. Bijlagen van de rekeningen, 1835/36-1941/42, met hiaten. 5 pakken
- 128. 1835/36-1843/44, 1845/46, 1848/49-1862/63.
 - 129. 1865/66-1882/83.
 - 130. 1883/84-1889/90.
 - 131. 1907/08-1920/21, 1925/26, 1926/27.
 - 132. 1928/29-1930/31, 1931/32, 1933/34-1941/42.
133. Balansen, 1933, 1934, 1936. 3 stukken
134. Meerjarige staten van ontvangsten en uitgaven van het Departement, de Bibliotheek, de Kleuterschool en de Woningbouw over de jaren 1949/50-1953/54; en van de Voorschotbank over de jaren 1949-1953. Concepten, gedrukt. 2 stukken
135. Accountantsrapport betreffende de vermogenspositie van het Departement en de instellingen per 31 december 1971 en de resultaten over de jaren 1965-1971, opgemaakt 1972. 1 katern
136. Accountantsrapporten betreffende de jaarrekeningen van het Departement en de instellingen, 1972-1977. 6 katernen
137. Manualen van ontvangsten en uitgaven, 1909/10-1919/20. 11 katernen
138. Staten van uitgaven onder hoofden van rekening, 1921/22-1923/24. 3 katernen
139. Registers van wijzigingen in de rekening-courant bij de Geldersche Crediet-vereening Wageningen, 1907/08, 1908/09. 2 katernen
- 140-150. Kasboeken, 1900-1942, met hiaten. 5 delen en 6 katernen
- 140. 1900 (juli) - 1902 (10 nov.) 1 deel
 - 141. 1909 (3 juli) - 1916 (9 feb.) Alleen ontvangsten.
 - 142. 1909 (2 juli) - 1912 (17 jan.) Alleen uitgaven.
 - 143. 1912 (17 jan.) - 1913 (16 apr.) Alleen uitgaven.
 - 144. 1913 (17 apr.) - 1915 (28 apr.) Alleen uitgaven.
 - 145. 1915 (28 apr.) - 1917 (6 juni) Alleen uitgaven.
 - 146. 1917 (7 juni) - 1919 (26 mrt.) Alleen uitgaven.
 - 147. 1921 (juli) - 1924 (juni) 1 deel
 - 148. 1924 (juli) - 1931 (juni) Tabellarisch. 1 deel
 - 149. 1931 (juli) - 1937 (juni) Tabellarisch. 1 deel
 - 150. 1937 (juli) - 1942 (juni) Tabellarisch. 1 deel
151. Akte van schuldbekentenis van het gemeentebestuur van Wageningen aan het Departement, 1870; met aantekeningen van aflossing 1871-1887. 1 stuk
152. Klad-staten van ontvangen schoolgelden voor, en bijdragen van het Departement aan, de Gymnastiekschool, de Avondtekenschool voor aankomende werklieden en de School voor Handenarbeid, over de schooljaren 1883/84-1910/11, opgemaakt [1911]. 3 stukken
153. Klad-staat van bezittingen en schulden van het Departement bij de Spaarbank over de jaren 1887/88-1920/21, opgemaakt [1921], en staat van ontvangsten en uitgaven over de jaren 1925/26-1937/38. 2 stukken
N.B. Zie ook inv.nr. 343
154. Rekening van aanbesteding, bouw en inrichting van het Nutsgebouw, 1893/94. 1 omslag
- 155-161. "Aantekenboekjes", registers van spaartegoeden van het Departement bij de Spaarbank, 1909-1914, 1917-1921. 7 katernen
- 155. 1909 (7 aug.) - 1910 (5 nov.)
 - 156. 1910 (9 nov.) - 1912 (10 jan.)

157. 1912 (17 jan.) - 1913 (9 feb.)
 158. 1913 (26 feb.) - 1914 (26 mrt.)
 159. 1917 (27 juli) - 1918 (23 okt.)
 160. 1918 (30 okt.) - 1919 (3 dec.)
 161. 1919 (6 dec.) - 1921 (18 feb.)
162. Concept-notariële akte van krediethypotheek ten laste van het Departement ten behoeve van de Spaarbank, 1923. 1 stuk
N.B. Zie ook inv.nr. 344
163. Notariële akte van geldlening met hypotheek ten laste van het Departement ten behoeve van de Spaarbank, 1936; met aantekening van aflossing, 1973. 1 stuk
164. Staat betreffende de huur van een gedeelte van het Spaarbankgebouw en het loon van de bode ten laste van het Departement over de jaren 1934/35-1942/43, opgemaakt z.j. 1 stuk
165. Nota betreffende de vermindering, resp. de stopzetting van de uitbetaling van het aandeel van het bedrijfsoverschot van de Spaarbank aan het Departement in de jaren 1940-1945, z.d. 1 stuk
166. Staat van rente en aflossing van de hypothecaire lening verstrekt door de Spaarbank aan het Departement over de jaren 1967-1972, opgemaakt 1973. 1 stuk
167. Exploitatierkening van het pand Wentholt over de jaren 1967-1972, opgemaakt 1973. 1 stuk
168. Stukken betreffende de gemeentelijke subsidieverlening voor de exploitatie van de Kleuterschool over 1941/42 en 1966-1975, de laatste opgemaakt in 1976, 1977. 1 omslag

4. Gebouwen, grond en inventaris

a. eigendom algemeen

169. Stukken betreffende de verhoging van de brandverzekeringen van de Nutsgebouwen aan de Stationsweg, de Nutskleuterschool aan de Rouwenhofstraat en de Nutswoningen aan de Gravinnekamp, 1904, 1907, 1921. 3 stukken
170. Bekendmakingen door het gemeentebestuur van Wageningen van de uitkomsten van de metingen van de eigendomspercelen aan de Stationsstraat en op de Gravinnekamp ten gevolge van stichting, verkoop en splitsing, ten behoeve van de grondbelasting, 1909, 1910. 2 stukken

bijzonder

Stationsweg, later Stationsstraat

N.B. De archiefstukken beschreven onder de inv.nrs. 170-177 vermelden geen straatnummers; zij betreffen de Stationsweg / -straat 1 en 3.

171. Authentiek afschrift van een notariële akte van verkoop en koop door F.B. Roes aan het Departement van een gedeelte van een tuin, 1893. 1 stuk

172. Authentiek afschrift van een proces-verbaal van toewijzing aan het Departement van een huis en erf, 1898. 1 katern
173. Authentiek afschrift van een notariële akte waarbij het Departement een huis, erf en tuin ruilt met F.B. Roes en F.S.G.J. Roes voor een gedeelte van een schuur en erf, 1902. 1 katern
174. Akte waarbij F.B. Roes en F.S.G.J. Roes verklaren dat door verkoop het Departement mede-eigenaar is geworden van een brandverzekeringsspolis voor een gebouw, 1902; met retroacta, 1893, 1894. 3 stukken
175. Glasverzekeringsspolis voor het Nutsgebouw, 1904. 1 stuk
176. Contracten van verhuur door het Departement aan de Rijks Hogere Land-, Tuin- en Bosbouwschool van drie tekenlokalen in het Nutsgebouw, 1905, 1910. 2 stukken
177. Stukken betreffende de aanbesteding van schilderwerk aan het Nutsgebouw, 1910. 3 stukken
178. Stukken betreffende de afkoop van erfpacht welke de gemeente Wageningen heeft op een eigendomsperceel van het Departement, 1910, 1911. 2 stukken
179. Vergunning voor de oprichting van een smederij voor de Ambachtsschool in het Nutsgebouw aan de Stationsstraat 5, met bijlagen, 1910. 1 omslag
180. Brandverzekeringsspolis voor de Nutsgebouwen aan de Stationsweg 1, 3 en 5, 1913; met aanvullingen, 1921, 1935. 3 stukken
181. Inventaris van het meubilair en leermiddelen in de lokalen van de Nutsgebouwen aan de Stationsstraat 1, 3 en 5, 1920. 1 stuk
182. Contracten van verhuur door het Departement aan de Vereniging tot bevordering van het Nijverheidsonderwijs in Wageningen en omstreken van lokalen in de Nutsgebouwen aan de Stationsstraat 1, 3 en 5 ten behoeve van de Ambachtsschool en de avondvaktekenschool, 1920, 1925. 2 stukken
183. Authentiek afschrift van een notariële akte van transport door G. van Roekel en B.J. de Jong aan het Departement van een perceel grond gelegen naast Het Nutsgebouw aan de Stationsstraat 5, 1931. 1 stuk

Gravinnekamp / Buurtseweg

184. Authentiek afschrift van een notariële akte van verkoop en koop door J.G.M. van Griethuijsen aan het Departement van een perceel bouwland genaamd Gravinnekamp, 1904. 1 stuk
185. Contracten van verhuur door het Departement aan diverse huurders van bouwland op de Gravinnekamp, 1904-1906. 3 stukken
186. Stukken betreffende de voorwaarden van verhuur van het bouwland gelegen achter de 22 Nutswoningen op de Gravinnekamp, 1904, 1907. 2 stukken
187. Brandverzekeringsspolissen voor de Nutswoningen op de Gravinnekamp, 1904, 1907, 1912, 1914; met aanvullingen, 1919, 1921. 1 omslag
188. Authentiek uittreksel van een notariële akte van verkoop en koop door C.G. van Heelsum aan het Departement van een stuk bouwland aan de Buurtse weg, genaamd Gravinnekamp, 1908. 1 stuk

Rouwenhofstraat

189. Brandverzekeringopolissen voor de Nutskleuterschool, 1910, 1916, 1921, 1928, 1934. 1 omslag

Hendrikweg 14 b

190. Bestek en voorwaarden voor de bouw van een Nutskleuterschool, met bouwtekeningen, toewijzing en aanneming, 1935, 1936; en schetsontwerpen, 1931, 1932, 1934. 1 omslag
N.B. bijgevoegd: 2^e exemplaar

191. Stukken betreffende de overdracht van het gebouw en de inventaris van de Nutskleuterschool aan de Wageningse School Vereniging, 1974-1976. 1 pak

Hoogstraat 88 ("het pand Wentholt")

192. Concept-contract van verhuur door het Departement aan de Stichting Dienstencentrum voor Bejaarden en de Stichting Studenten Onderdak van de parterre, resp. de bovenverdiepingen van het pand Wentholt, voor twintig resp. tien jaar, 1967. 1 stuk

193. Stukken betreffende de eigendomsoverdracht van het pand Wentholt aan de gemeente per 1 maart 1987, wanneer de huurovereenkomst van het Departement met de Stichting Dienstencentrum voor Bejaarden na een termijn van twintig jaar zal zijn afgelopen, 1968-1970. 1 omslag
N.B. Deels fotokopieën

194. Stukken betreffende de verbouwing en het onderhoud van het pand Wentholt, 1973, 1975, 1976. 1 omslag

195. Stukken betreffende de verlenging en de wijziging van de huurovereenkomst van het Departement met de Stichting Studenten Onderdak betreffende de bovenverdiepingen van het pand Wentholt, 1975, 1976. 1 omslag

196. Stukken betreffende de verkoop door het Departement aan H.L. Scheerder te Doorwerth van het pand Wentholt, 1976. 1 omslag

b. gebruik

197. Vergunningen verleend door de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen aan het Departement voor het gebruik van het gymnastieklokaal van de Rijks Hogere Burger School gedurende de schooljaren 1921/22-1925/26 en 1928/29, opgemaakt 1922-1925, 1928. 1 omslag

5. Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen

198. Jaarboekjes van de Maatschappij, 1930-1933, 1936-1939, gedrukt. 2 katernen
199. Wetten van de Maatschappij, 1885, 1895, 1905, 1915, 1932, 1970; met wijzigingen, 1918, 1919, 1938, 1949, gedrukt. 1 omslag
200. Huishoudelijk reglement van de Maatschappij, 1886, gedrukt. 1 katern

201. Model-statuten en model-huishoudelijk reglement voor de Departementen opgemaakt door het Hoofdbestuur van de Maatschappij, [jaren vijftig van de 20e eeuw]. Gestencild. 2 stukken
202. Catalogi van diverse culturele en educatieve programma's voor de winteravonden van de Departementen, samengesteld door het Hoofdbestuur van de Maatschappij, 1931, 1939, 1940, 1943, 1951-1953. 1 omslag
203. "Wegwijzer voor de Nutsdepartementen en districten", voorschriften, richtlijnen en adreslijsten van het Hoofdbestuur van de Maatschappij, 1969, 1970. Gedrukt. 1 ringband

6. Lezingen en voordrachten

204. Programma's en aankondigingen van lezingen, voordrachten, toneel-, muziek- en filmvoorstellingen van het Departement, 1921-[1945] en z.d. Gedrukt. 1 omslag
205. Stukken betreffende aanbiedingen voor het houden van lezingen, voordrachten en filmvoorstellingen, 1926, 1940. 1 omslag
206. Aantekening betreffende de samenstelling, benoeming, taken en financiën van een te benoemen commissie voor de organisatie van lezingen en cursussen, [c.1944]. 1 stuk

7. Jubilea

207. Stukken betreffende de viering van het honderdjarig bestaan van het Departement, 1907. Gedrukt. 2 stukken
208. Memorie betreffende het 125-jarig bestaan van het Departement, 1932. Gedrukt. 1 stuk

8. Archief

209. Lijst van archiefstukken die door de secretaris van het Departement, R.W. Jesse, aan zijn opvolger P.H. van Rijn zijn overgedragen, 1922. Met aantekening van een latere overname door secretaris H.P.A.J. Buijs, 1924. 1 stuk

II. Archieven van door het Departement opgerichte instellingen

Nutsspaarbank, 1846-1942

A. Stukken van algemene aard

- 210-216. Notulen van vergaderingen van commissarissen, 1846-1942. 7 delen
- 210. 1846 (apr.) - 1871 (mrt.)
 - 211. 1872 (jan.) - 1896 (mei)
 - 212. 1896 (jun.) - 1912 (sep.)
 - 213. 1912 (nov.) - 1923 (mei)
 - 214. 1923 (juni) - 1929 (dec.)
 - 215. 1930 (jan.) - 1935 (okt.)
 - 216. 1935 (nov.) - 1942 (mei)
217. Agenda's van vergaderingen van commissarissen, 1924-1934, 1936, 1938.
1 pak
N.B. 1924 en 1925 zijn beschadigd
- 218-234. Ingekomen stukken van commissarissen, 1887-1939 en minuten van uitgaande brieven van de secretaris, 1937-1939. 1 omslag en 16 pakken
N.B. Zie ook inv.nrs. 235-240
- 218. 1887 - 1889, 1891, 1896, 1898, 1908. 1 omslag
 - 219. 1913 - 1921
 - 220. 1924 - 1925 *N.B. Beschadigd*
 - 221. 1926
 - 222. 1927
 - 223. 1928
 - 224. 1929
 - 225. 1930
 - 226. 1931
 - 227. 1932
 - 228. 1933
 - 229. 1934
 - 230. 1935
 - 231. 1936
 - 232. 1937
 - 233. 1938
 - 234. 1939
- 235-240. Registers van uitgaande brieven van de secretaris, 1862-1937.
6 delen
N.B. Zie ook inv.nrs. 232-234.
- 235. 1862 (juli) - 1900 (jan.)
 - 236. 1900 (sep.) - 1923 (27 sep.)
 - 237. 1923 (27 sep.) - 1927 (22 apr.)
 - 238. 1927 (28 apr.) - 1930 (16 apr.)
 - 239. 1930 (17 apr.) - 1935 (11 jan.)
 - 240. 1935 (11 jan.) - 1937 (20 juli)
- 241-242. Minuten van uitgaande brieven van de penningmeester, 1928-1938. 2 pakken
- 241. 1928 - 1931
 - 242. 1932 - 1938

B. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

1. Organisatie

243. Statuten en reglementen, en concepten, 1872, 1878, 1903, 1916, 1931, 1935, 1936; met wijzigingen, 1909, 1912, 1937. 1 omslag
N.B. Zie ook inv.nr. 104

2. Commissarissen

244. Zittingroosters voor de commissarissen, 1912, 1913, 1921. 3 stukken

3. Financiën

N.B. Het boekjaar loopt tot en met 1852 van 1 januari tot en met 31 december, en vanaf 1853 van 1 juli tot en met 30 juni.

N.B. Zie ook inv.nr. 110.

- 245-246. "Proefbalansen", saldibalansen, 1846-1904, met hiaten. 2 delen
N.B. Zie voor balansen ook inv.nrs. 291-299 en 316-318.
 245. 1846-1874, 1877-1882, met balansen 1846-1850
 246. 1887-1904, met balansen vanaf 1895
- 247-249. Kolommenbalansen, 1905-1940. 3 delen
N.B. Zie ook inv.nrs. 291-299 en 316-318.
 247. 1905-1914
 248. 1914-1921
 249. 1921-1940
- 250-251. Bijlagen van de balans, 1913-1937, met hiaten. 2 pakken
 250. 1913-1929
 251. 1930, 1932, 1933, 1935-1937
252. Accountantsrapporten betreffende de balans, 1918-1930, 1932, 1933, 1935-1937; en verlies- en winstrekening, 1931/32, 1932/33, 1934/35-1936/37. 1 pak
- 253-268. Grootboeken, 1846-1937. 16 delen
N.B. Zie ook inv.nr. 289.
 253. 1846 (mei) - 1850 (dec.)
 254. 1851 (jan.) - 1858 (juni)
 255. 1858 (juli) - 1864 (dec.)
 256. 1865 (jan.) - 1873 (1 juli)
 257. 1873 (1 juli) - 1877 (feb.)
 258. 1877 (mrt.) - 1880 (juni)
 259. 1880 (juli) - 1884 (juni) "Deel I"
 260. 1880 (juli) - 1884 (juni) "Deel II"
 261. 1884 (juli) - 1890 (juni) "Deel I"
 262. 1884 (juli) - 1890 (juni) "Deel II"
 263. 1890 (juli) - 1897 (juni)
 264. 1897 (juli) - 1902 (juni)
 265. 1902 (juli) - 1907 (juni)
 266. 1907 (juli) - 1918 (juni) "Suppgrootboek hypotheek"
 267. 1918 (juli) - 1925 (juni) "Suppgrootboek hypotheek"
 268. 1925 (juli) - 1937 (juni), met alfabetische index
- 269-279. Indexen op de grootboeken, 1851-1918. 11 delen
N.B. de inv. nrs. 269-274 en 278-279 zijn beschadigd.
 269. 1851 - 1858
 270. 1858 - 1864

271. 1865 - 1869
 272. 1865 - 1873
 273. 1873 - 1877
 274. 1877 - 1884
 275. 1884 - 1890
 276. 1884 - 1897
 277. 1897 - 1902
 278. 1902 - 1907
 279. 1907 - 1918
- 280-286. Crediteurenboeken, 1907/08-1928/29. 7 delen
 280. 1907/08 - 1911/12 *N.B. Beschadigd*
 281. 1912/13 - 1917/18
 282. 1918/19 - 1921/22
 283. 1922/23 - 1924/25
 284. 1925/26 - 1928/29, nrs. 1-1600
 285. 1925/26 - 1928/29, nrs. 1601-2136
 286. 1924/25 - 1928/29, vanaf nr. 2137
- 287-288. Indexen op de crediteurenboeken, 1907-1925. 2 delen
 287. 1907 - 1918
 288. 1922 - 1925
289. Subgrootboek hypotheeken, 1925-1930. 1 deel
N.B. Zie ook inv.nrs. 266 en 267.
290. Subgrootboek effecten, 1925-1927. 1 deel
- 291-299. Journalen, 1872-1926, balansen, 1873-1924, en verlies- en winstrekeningen, 1904-1924. 9 delen
N.B. Zie voor balansen ook inv.nrs. 245-249, 316-318
 291. 1872 (juli) - 1880 (apr.)
 292. 1880 (mei) - 1889 (3 juni)
 293. 1889 (30 juni) - 1896 (15 juni)
 294. 1896 (15 jun) - 1902 (16 juni)
 295. 1902 (16 juni) - 1908 (18 mei)
 296. 1908 (18 mei) - 1913 (30 apr)
 297. 1913 (30 apr) - 1918 (12 jun)
 298. 1918 (15 jun) - 1922 (juni)
 299. 1922 (juli) - 1926 (mei)
- 300-313. Kasboeken, vanaf 1906 tabellarisch, 1846-1940. 14 delen
 300. 1846 (mei) - 1857 (juni)
 301. 1874 (juli) - 1877 (mrt.)
 302. 1906 (juli) - 1923 (juni)
 303. 1925 (juli) - 1926 (juni)
 304. 1926 (juli) - 1927 (juni 8)
 305. 1927 (8 juni) - 1929 (juni 26)
 306. 1929 (16 juni) - 1931 (juni)
 307. 1931 (juli) - 1933 (juni)
 308. 1933 (juli) - 1935 (feb.)
 309. 1935 (mrt.) - 1936 (sep.)
 310. 1936 (okt.) - 1937 (okt.)
 311. 1937 (nov.) - 1938 (okt.)
 312. 1938 (nov.) - 1939 (11 nov.)
 313. 1939 (13 nov.) - 1940 (12 dec.)

- 314-333. "Zittingenboeken", dagboeken van ingelegde spaargelden, 1846-1940, en registers van balansen, 1860-1872. 20 delen
N.B. Zie voor balansen ook inv.nrs. 245-249, 291-299.
314.	1846 (mei)	-	1851 (sep.)
315.	1851 (apr.)	-	1855 (nov.)
316.	1860 (apr.)	-	1866 (13 jan.)
317.	1866 (15 jan.)	-	1872 (3 feb.)
318.	1872 (3 feb.)	-	1883 (17 sep.)
319.	1883 (19 sep.)	-	1894 (juli)
320.	1894 (aug.)	-	1902 (30 apr.)
321.	1902 (30 apr.)	-	1909 (8 feb.)
322.	1909 (10 feb.)	-	1914 (1 aug.)
323.	1914 (5 aug.)	-	1919 (15 dec.)
324.	1919 (16 dec.)	-	1924 (juni)
325.	1924 (juli)	-	1927 (juni)
326.	1927 (juli)	-	1929 (apr.)
327.	1929 (mei)	-	1930 (15 nov.)
328.	1930 (15 nov.)	-	1932 (2 mei)
329.	1932 (3 mei)	-	1933 (22 dec.)
330.	1933 (23 dec.)	-	1935 (20 juni)
331.	1935 (20 juni)	-	1936 (29 dec.)
332.	1936 (30 dec.)	-	1938 (23 aug.)
333.	1938 (24 aug.)	-	1940 (5 aug.)
- 334-338. Renteboeken van debiteuren en crediteuren, 1890-1940. 5 delen
N.B. De debetrente verschijnt per 1 mei en 1 november, de creditrente verschijnt per 1 januari en 1 juli.
334.	1890 (1 juli)	-	1905 (1 nov.)
335.	1905 (1 nov.)	-	1916 (1 juli)
336.	1916 (1 juli)	-	1925 (1 jan.)
337.	1925 (1 jan.)	-	1933 (1 mei)
338.	1933 (1 mei)	-	1940 (30 juni)
339. Lijsten van uitbetalingen aan gepensioneerden, 1855, 1879. 2 stukken
340. Klad-staat van het aantal inleggers, de ingelegde som, de winst en de reserve, 1866-1923. 1 stuk
341. Staten van de rente en de koers van effecten van de Spaarbank over de jaren 1898-1912. 3 stukken
342. Inventaris van de effecten van de Spaarbank, 1925, 1926. 1 deel
343. Staat van obligatie- en hypothecaire leningen die door de Spaarbank zijn verstrekt aan het Departement en aan de Instelling tot verbetering van Woningtoestanden, alsmede van de statutaire bijdragen uit de winst van de Spaarbank aan het Departement in de jaren 1894-1941. 1 stuk
N.B. Zie ook inv.nr. 153
344. Notariële akte van krediethypotheek ten laste van het Departement en ten behoeve van de Spaarbank, en akte van inschrijving in de openbare registers, 1923. 2 stukken
N.B. Zie ook inv.nr. 162
345. Staten van rente en aflossing van hypothecaire leningen verstrekt door de Spaarbank, 1910, 1937. 1 omslag
346. Stukken betreffende het verzoek van de Spaarbank aan de hypotecaire debiteuren om hun met hypotheek belaste eigendommen, met het oog op te verwachten oorlogshandelingen, tegen molest te verzekeren, 1940.

347. Ingekomen stukken betreffende oorlogsschade aan met hypotheek belaste eigendommen van hypothecaire debiteuren, 1940. 1 omslag
348. Concept-rekening van de bouw van het Spaarbankgebouw, de kluis en de aanleg van centrale verwarming, 1933-1935. 1 stuk

4. Jubileum

349. Aantekening betreffende de viering van het 50-jarig bestaan van de Spaarbank, [1896]. 1 stuk

Begrafenisfonds, 1850-1891

N.B. Zie ook inv.nr. 104

- 350-351. Notulen van vergaderingen van de commissie, 1850-1874. 2 delen
 350. 1850 - 1863
 351. 1864 - 1874
352. Ingekomen brieven, 1853-1855, 1867, 1868, 1886, 1887. 1 omslag
353. Register van uitgaande brieven, 1850-1861. 1 katern
354. Kasboek, 1850-1891. 1 deel
355. Bekendmakingen aan de verzekerden van het tijdstip en de plaats waar de rekening ter inzage zal liggen, 1851-1854, 1856, 1862. 1 omslag
356. Aantekeningen betreffende het aantal verzekerden en het balanssaldo, 1857, 1870, 1873, 1874, 1882-1886. 1 omslag
357. Staat van de tarieven naar klasse en leeftijd, z.j. Gedrukt. 1 stuk
358. Gezondheidscertificaat betreffende K. Wijnen, aan de commissie afgegeven door de geneeskundige G.W.A.E. Rooth, 1861. 1 stuk

Hulpbank, 1854-1905 / Voorschotbank, 1894-1944

N.B. Na de reorganisatie van de Hulpbank tot Voorschotbank werden de renten en de aflossingstermijnen van de leningen, die vòòr 1 juli 1894 door de Hulpbank waren verstrekt, in de oude boeken geboekt. Voor de leningen die vanaf 1 juli 1894 door de Voorschotbank werden verstrekt, werden nieuwe boeken aangelegd.

N.B. Zie ook inv.nr. 104 en 110.

359. Notulen van vergaderingen van de commissarissen van de Hulpbank, 1854-1859. 2 stukken
360. Brieven ingekomen van het gemeentebestuur van Wageningen, betreffende het jaarlijks doen van opgaven over de werkzaamheden van de Hulpbank als instelling bestemd tot het voorkomen van armoede, 1855, 1868. 2 stukken
- 361-365. Balans- en grootboeken, met indexen, 1854-1944. 5 delen
N.B. Het boekjaar loopt t/m 1869 gelijk aan het kalenderjaar, en vanaf 1870 van 1 juli tot en met 30 juni.
361. Hulpbank, 1854 (dec.) - 1905 (dec.) *N.B. Beschadigd*
362. Voorschotbank, 1894 (juli) - 1907 (juni)
363. Voorschotbank, 1914 (juli) - 1923 (mrt.)
364. Voorschotbank, 1923 (apr.) - 1930 (juni) *N.B. Beschadigd*
365. Voorschotbank, 1930 (juli) - 1944 (juni) *N.B. Beschadigd*

369. Journalen, 1854-1923. 4 delen
 366. Hulpbank, 1854 (dec.) - 1892 (juni)
 367. Hulpbank, 1892 (juli) - 1905 (dec.)
 368. Voorschotbank, 1894 (juli) - 1909 (juni) *N.B. Beschadigd*
 369. Voorschotbank, 1909 (juli) - 1923 (juni)
- 370-373. "Memorialen", kasboeken 4 delen
 370. Hulpbank, 1854 (dec.) - 1878 (11 feb.) *N.B. Beschadigd*
 371. Hulpbank, 1878 (18 feb.) - 1889 (11 mei)
 372. Voorschotbank, 1904 (20 juni) - 1912 (12 aug.)
 373. Voorschotbank, 1934 (juli) - 1938 (mei) *N.B. Tabellarisch*
374. Akten van geldlening van de Voorschotbank aan diverse geldnemers, 1928, 1937, 1938. 1 omslag
N.B. De geldnemers zijn: G. van den Bovenkamp, D.F. van der Meulen, Th.H.J.W. Vermaten, J. Wien en R. Zaaijer.
375. Blanco formulieren voor het sluiten van een geldlening bij de Voorschotbank en de registratie van de aflossingen, z.d. Gedrukt. 2 stukken

Nutsambachtsschool, 1866-1917

A. Teken-, Boetseer- en Herhalingschool, 1866-1886

- 376-377. Notulen van vergaderingen van de commissie, 1866-1882. 2 delen
 376. 1866 (mrt.) - 1876 (jan.)
 377. 1876 (aug.) - 1882 (okt.)
378. Ingekomen brieven, 1867-1871, 1875, 1881-1883, 1885, 1886. 1 omslag
379. Register van ingekomen en uitgaande brieven, 1867-1871. 1 katern
380. Register van uitgaande brieven, 1872 - 1886. 1 katern
381. Reglement, 1870. 1 stuk
382. Register van rekeningen, 1866/67-1881/82. 1 deel
N.B. Beschadigd
383. vervallen.
384. Verslag van het bezoek van een aantal leerlingen aan de internationale tentoonstelling van voorwerpen voor de huishouding en het bedrijf van de handswerkman in Amsterdam, 1869. 1 stuk
385. Inventaris van het lesmateriaal, 1870. 1 stuk
386. Lidmaatschapskaart voor de Teken- en Herhalingschool van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, 1870. Gedrukt. 1 stuk
387. Formulieren voor opgave van gegevens betreffende de leerlingen en het onderwijzend personeel aan de inspecteur van het middelbaar onderwijs, 1872-1876, 1878-1885. Afschriften. 1 omslag
388. Lijsten van leerlingen, 1881/82-1885/86. 1 omslag

**B. Avondtekenschool voor aankomende werklieden
1886-1900, 1902, 1905**

389. Notulen van vergaderingen van de commissie, 1886-1891. 1 deel
390. Ingekomen brieven, 1886-1888, 1895-1898, 1905. 1 omslag
391. Minuten van uitgaande brieven, 1886-1888, 1890, en z.d. 1 omslag
392. Verslag over de eerste twee schooljaren, 1886/87, 1887/88. 1 stuk
393. Huishoudelijk reglement, 1887. 1 stuk
N.B. Zie ook inv.nr. 110
394. Concept-Reglement van orde voor de leerlingen, 1894. 1 stuk
395. Concept-begroting van hulpmiddelen en tekengereedschappen, 1894/95.
1 stuk
396. Ingekomen sollicitatiebrieven naar de vacatures van leraar timmeren en leraar
bouwkundig tekenen, 1899, 1902. 1 pak
397. Register van namen en studieresultaten van de leerlingen, 1886-1894. 1 deel
398. Afschriften van formulieren voor opgave van gegevens betreffende de leerlingen
en het onderwijzend personeel aan de inspecteur van het middelbaar onderwijs,
1886-1888, 1890-1893. 1 omslag
399. Lijsten van leerlingen, 1886/87, 1887/88, 1889/90, 1890/91, [1892/93],
1895/96, 1897/98. 1 omslag
400. Lesroosters, 1892/93, 1894/95, 1896/97, 1897/98, 1899/1900. 1 omslag
401. Lesprogramma's, [1892], 1894, 1896, 1898; en een ontwerp lesprogramma, z.d.
Gedrukt. 1 omslag
402. Blanco getuigschrift voor een leerling na het beëindigen van de opleiding, z.d.
Gedrukt. 1 stuk

**C. Ambachtsschool met Avondvaktekenschool,
1910-1913, 1916/17**

403. Reglement, 1910. 1 stuk
404. Circulaires van de voorzitter van de commissie voor de Ambachtsschool D.H. te
Wechel aan zijn mede-bestuursleden, 1911-1913. 1 omslag
405. Ingekomen sollicitatiebrieven naar de functie van directeur, 1911, 1913. 1 pak
406. Lesroosters, 1916/1917. 2 stukken

Gymnastiekschool, 1868-1923

N.B. Zie ook inv. nrs. 104 en 110

407. Notulen van vergadering van de commissie, 1868-1923. 1 deel

- 408. Journal, 1868/69 - 1873/74. 1 deel
- 409. Lijst van leerlingen, 1909. 1 stuk

School voor Handenarbeid, 1892-1911

N.B. Zie ook inv. nrs. 104

- 410. Notulen van de vergaderingen van de commissie, 1892-1911. 1 deel

Instelling tot verbetering van Woningtoestanden 1903-1909, 1958-1973

- 411. Reglementen, 1903, 1909. 2 stukken
- 412. Bijlagen van de rekening, 1904. 1 omslag
- 413-414. Kasboeken, 1904-1909, 1958-1973. 2 delen
 - 413. 1904 (feb.) – 1909 (juli)
 - 414. 1958 (juli) – 1973 (apr.)
- 415-416. "Aantekenboekjes", registers van spaargelden van de Instelling tot verbetering van Woningtoestanden bij de Spaarbank, 1910-1914. 2 delen
 - 415. 1910 (28 nov.) – 1912 (17 juli)
 - 416. 1912 (22 juli) – 1914 (9 mrt.)

Nutskleuterschool

1906-1926, 1931-1950, 1956-1960, 1970-1976

- 417-421. Notulen van vergaderingen van de commissie, 1906-1972; met agenda's, 1972. 4 delen en 1 omslag
 - 417. 1906 (dec.) – 1926 (jan.)
 - 418. 1931 (juni) – 1946 (apr.)
 - 419. 1947 (apr.) – 1950 (jan.)
 - 420. 1950 (mei) - (nov.)
 - 421. 1972 1 omslag
- 422. Ingekomen stukken, 1906, 1907, 1931-1946, 1950. 1 omslag
- 423. Minuten van uitgaande stukken, 1931-1947, 1950. 1 omslag
- 424. Jaarverslagen, 1971, 1972. 2 stukken
- 425. Reglementen, 1907, 1919. Gedrukt. 2 stukken
- 426. Ingekomen sollicitatiebrieven naar de functie van directrice, 1906. 1 omslag
- 427. Ingekomen brief van het hoofd van de openbare lagere school te Hilversum betreffende de sollicitatie van mej. T. van der Stadt, hoofd van de Nutskleuterschool te Wageningen, naar de functie van onderwijzeres aan de kleuterklas verbonden aan de eerstgenoemde school, met concept van uitgaande brief, 1919. 2 stukken

- 428. Akten van aanstelling van de onderwijzers C. Pepplinkhuizen, H.G. Postma, M.D.W. de Richemont en C. Teerink, 1937, 1939, 1943, 1946. 1 omslag
- 429. Begroting, 1940/41. 1 stuk
- 430. Rekeningen, 1929/30 - 1942/43, 1956-1960, 1970, 1971; met bijlagen, 1932, 1941/42. 1 omslag
- 431. Financiële jaarverslagen opgemaakt door de Stichting Dienstverlening Christelijk Onderwijs, 1973-1975. Gedrukt. 3 katernen
- 432. Balans en rekening van baten en lasten, met toelichting, opgemaakt door accountantsbureau Pelsers, Hamelsberg, van Til & Co, 1976. Gedrukt. 1 katern
- 433. Lijsten van namen en adressen van de ouders van kleuters, 1949/50, en z.d. 2 stukken

III. Documentatie

A. Aangetroffen in het archief van het Departement

434. L.C.T. Bigot, P.A. Diels, Ph. Kohnstamm: "De toekomst van ons volksonderwijs. II. Scholen met losser klasseverband". Amsterdam, 1924. 2^e druk. Nutsboek nr. 12, uitgave van het Nutsinstituut voor Volksontwikkeling.
- 435-a. "De toekomst van ons volksonderwijs III. Het vervolgonderwijs". (rapport) Amsterdam, 1929. Nutsboek nr. 13, uitgave van het Nutsinstituut voor Volksontwikkeling.
- 435-b. L.C.T. Bigot, M.J.F. Ehrbecker e.a.: "De toekomst van ons vervolgonderwijs. IV. Het vervolgonderwijs ten plattelande". Amsterdam, 1931. Nutsboek nr. 15, uitgave van het Nutsinstituut voor Volksontwikkeling).
436. Gedenkboek Maatschappij tot Nut van 't Algemeen 1784-1934. Amsterdam, 1934. Uitgave van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.
437. J. Hovens Greve: "De vrijwillige arbeidsdienst in Duitsland", in: Volksontwikkeling 14 (1933) maart. Uitgave van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.
438. J. Hovens Greve: "150 jaar Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Het Nut nu". z.pl., 1935. Uitgave van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.
439. Maandblad "Nutswerk". Ledenorgaan van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. 1922/23 – 1934/35, 1936 no. 4. 6 delen
440. Maandblad "Volksontwikkeling". Ledenorgaan van het Nutsinstituut voor Volksontwikkeling. 1919/20 no. 1, 2, 4; 1938/39 no. 6, 7, 8, 9, 10, 11-12; 1939/40 no. 1; register op jaargang I t/m X, [1930]. 11 delen
441. Folder "Wat weet Gij van het werk der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen???" . Amsterdam, z.j. [1930]. 1 stuk

B. Aangetroffen in het archief van de Nutsspaarbank

442. N.H. Wiarda: "Wet op de materiële oorlogsschaden". Alphen a.d. Rijn, 1950. 1 deel

C. Aangetroffen in het archief van de Nutskleuterschool

443. E. Bonebakker: "Het kleuterhuis. Handleiding bij het bouwen van "bewaarscholen". Zaltbommel, 1920. Nutsboek nr. 8, uitgave van de Nutscommissie voor Volkslectuur. 1 deel
444. W.M. Nijkamp: "Kleuters vroeger – tegenwoordig – in de toekomst". z.pl., 1975. Gestencild. (Afscheidslezing van de auteur). 1 stuk

IV. Stukken die werden aangetroffen in het Archief van het Departement maar daarin niet thuishoren

445. Bewijzen van lidmaatschap ("diploma"):
- van het Departement Zevenhuizen voor W. van Waning, 1839/40
- van het Departement Maarsse en Nieuwmaarsseveen voor W.H. Stoopendaal,
z.j.
2 stukken
446. "3^e Notulenboek" van het bestuur van de Wageningsche Werkverschaffing, 1895-1934. 1 deel
N.B. Zie de Inleiding onder Winterwerkvereniging op p. 8.
447. Aantekening betreffende de geschiedenis van de Wageningsche Werkverschaffing, z.j. 1 stuk

INDEX OP PERSOONSNAMEN

Beek		
P.	5	
Bisdom		
D.A.	8, 10	
Bovenkamp, van den		
G.	32	
Buijs		
H.P.A.J.	26	
Daalen, van		
H.B.	5	
Griethuijsen, van		
J.G.M.	23	
Haspels		
E.J.	9	
Heelsum, van		
C.G.	24	
Hesselink van Suchtelen		
H.F.	37	
Houtman		
D.	13	
Jong, de		
B.J.	23	
Meulen, van der		
D.F.	32	
Nieuwenhuyzen		
Jan	5	
Martinus	5	
Ockerse		
G.	5	
Pepplinkhuizen		
C.	35	
Postma		
H.G.	35	
Richemont, de		
M.D.W.	35	
Roekel, van		
G.	23	
Roes		
F.B.	23	
F.S.G.J.	23	
Rooth		
G.W.A.E.	31	
Scheerder		
H.L.	24	
Stadt, van der		
T.	35	
Stoopendaal		
W.H.	37	
Teerink		
C.	35	
Vermaten		
Th.H.J.W.	32	
Waning, van		
W.	37	
Wechel, te		
D.H.	33	
Wien		
J.	32	
Wijnen		
K.	31	
Wolters		
J.	13	
Wubbels		
H.	5	
Wunder		
H.J.	7	
Zaaijer		
R.	32	